

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พุทธศาสนาเดรวาทมักเป็นที่เข้าใจว่าเป็น “ศาสนาเทวนิยม” ตามความเข้าใจนี้พุทธศาสนา น่าจะปฏิเสธแนวความคิดเรื่องพระเจ้า หรือแนวคิดใดๆ ก็ตามที่ถือว่า มีสิ่งสูงสุดที่เที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลงเป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งหลาย และดูเหมือนคำสอนต่างๆ ในพุทธศาสนาที่ดูจะไม่ได้ เปิดช่องว่างให้แก่การมีอยู่ของสิ่งสูงสุดดังกล่าว เช่นคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมอันเป็นหลักแห่ง ความเที่ยงที่คงที่ของการกระทำของตนเอง ไม่ให้หวังพึ่งสิ่งสูงสุดภายนอกใดๆ ที่จะมาช่วยเราได้ คำ สอนเรื่องอทิปปัจจยคาหรือปัจจยสมุปบาทที่สอนให้เห็นว่าทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัยตาม ธรรมชาติของมันเอง ภายในกระบวนการนี้ไม่มีสิ่งใดที่ยั่งยืนคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงและปราศจากการ แทรกแซงด้วยอำนาจสูงสุดภายนอกใดๆ นอกกระบวนการนี้อีกเช่นกัน ทุกสิ่งดำเนินไปตาม ธรรมชาติของกระบวนการเหตุปัจจัยที่อิงอาศัยกันและกัน คำสอนเหล่านี้ดูจะชี้ให้เห็นว่า แนวความคิดเรื่องพระเจ้าไม่จำเป็นสำหรับพุทธศาสนา

แต่อาจารย์พุทธทาสกลับเห็นว่า การจัดให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้านั้นไม่ถูกเสีย ที่เดียว แท้จริงแล้วแนวคิดเรื่อง “พระเจ้า” เกี่ยวเนื่องอยู่ทุกที่ ไม่มีสิ่งใดที่จะอยู่โดยไม่มีพระเจ้าได้ หรือไม่มีสิ่งใดที่ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เรียกว่าพระเจ้า อาจารย์พุทธทาสเห็นว่า ในพุทธศาสนาเองก็มี พระเจ้า จะเห็นได้จากพระคำรัสบางแห่งที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ซึ่งสื่อถึงว่ามีสิ่งที่เที่ยงแท้ไม่ เปลี่ยนแปลงและเป็นปฐมเหตุของสิ่งทั้งหลาย อาจารย์พุทธทาสตีความข้อความในส่วนนี้ว่า พุทธ ศาสนาก็มีพระเจ้า แต่พระเจ้าที่ท่านตีความนี้มีความหมายตามทฤษฎีภาษาคนภาษาธรรมของท่าน กล่าวคือพระเจ้าในทัศนะของอาจารย์พุทธทาสเป็นพระเจ้าแบบธรรมาธิษฐาน มิใช่พระเจ้าที่เป็น บุคคล การตีความของอาจารย์พุทธทาสดังกล่าวนี้แตกต่างไปจากความเชื่อเดิมของพุทธปรัชญาเดร วาทและชาวพุทธ โดยทั่วไป วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงต้องการศึกษาว่าการตีความดังกล่าวนี้สอดคล้อง กับความคิดหลักของพุทธศาสนาเดรวาทหรือไม่อย่างไร

1.2 แนวคิดเหตุผล ทฤษฎี หรือสมมุติฐาน

อาจารย์พุทธทาสนิยามคำว่า “พระเจ้า” ว่าได้แก่สิ่งเที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลง เป็นต้นกำเนิด และเป็นตัวควบคุมสิ่งทั้งหลาย อาจารย์พุทธทาสเชื่อว่าในพุทธศาสนาก็มีสิ่งที่เป็นต้นกำเนิดของสิ่งทั้งหลายในลักษณะที่กล่าวมานั้น หลักฐานบางส่วนที่สนับสนุนทัศนะดังกล่าวนี้ก็ได้แก่ข้อความบางแห่งที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ธรรมชาตินั้นมีอยู่แล้ว ไม่ว่าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะอุบัติขึ้นมาหรือไม่ก็ตาม...” เป็นต้น อาจารย์พุทธทาสตีความข้อความดังกล่าวนี้ว่า พุทธศาสนาก็สอนเรื่องพระเจ้าที่เป็นสิ่งที่เที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นมูลการณ์ของสิ่งทั้งหลาย อาจารย์พุทธทาสมีทัศนะว่า ด้วยหลัก อธิปไตยจึงคานันเมื่อเราสืบสาวไปตามลำดับกระบวนการเกิดดับๆ เมื่อมีสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงมี แล้วในที่สุดเราจะพบว่า มีสิ่งหนึ่งที่เป็นต้นกำเนิดของทุกสิ่ง ซึ่งก็คือพระเจ้าที่เป็นปฐมเหตุแห่งสิ่งทั้งปวง

ผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่า การตีความดังกล่าวนี้น่าจะไม่สอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนาเถรวาท เพราะพุทธศาสนาเถรวาทไม่ปรากฏคำสอนที่สนับสนุนการมีอยู่อย่างเที่ยงแท้ไม่เปลี่ยนแปลงและเป็นปฐมเหตุของสิ่งทั้งหลาย พุทธศาสนาเถรวาทสอนความจริงที่เป็นไปตามเหตุปัจจัยไม่มีสิ่งที่ยืนยงคงตัวเป็นมูลการณ์ของสิ่งทั้งหลาย กฎอธิปไตยหรือกระบวนการธรรมชาติก็แสดงให้เห็นอย่างเป็นกลางๆ ว่าทุกสิ่งเป็นไปตามเหตุปัจจัยนี้ไม่มีเบื้องต้น-ที่สุด คำสอนดังกล่าวนี้จึงปฏิเสธความเป็นสาเหตุแรกอยู่ในตัว

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดเรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ
2. เพื่อประเมินแนวคิดของพุทธทาสภิกขุข้างต้นว่าสอดคล้องกับพุทธปรัชญาเถรวาทหรือไม่อย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร การศึกษาจะเริ่มที่ผลงานของอาจารย์พุทธทาสที่เกี่ยวข้องในการเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับพระเจ้า จากนั้นก็นำมาเทียบเคียงกับคัมภีร์ฝ่ายพุทธศาสนาเถรวาทอันได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา เป็นต้น เพื่อตรวจสอบว่าสิ่งที่อาจารย์พุทธทาสเสนอนั้นสอดคล้องกับหลักการของพุทธศาสนาเถรวาทในเรื่องเดียวกันนี้หรือไม่ อย่างไร

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบแนวคิดเรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ
2. มีข้อประเมินแนวคิดเรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุชัดเจนขึ้น
3. ได้ทราบว่าพุทธศาสนาเถรวาทมีทัศนะเกี่ยวกับพระเจ้าอย่างไร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย